

Vluchtelingen aan de Vlaamse universiteiten: aanbevelingen

**Conclusies uit het vluchtelingenproject
van de VLIR-werkgroep Gelijke kansen**

Tekst goedgekeurd door het VLIR-bureau op 24 april 2019

Inleiding

In 2015 kende België opnieuw een piek in de instroom van vluchtelingen – ditmaal vooral uit Syrië, Irak en Afghanistan. Een nieuwe trend in de recente immigratiestromen is dat een belangrijk deel van hen midden- tot hooggeschoold is. Universiteiten kunnen bijdragen aan een betere integratie van deze groepen. De Vlaamse universiteiten tonen zich reeds solidair, zowel door initiatieven op lokaal vlak¹ als door hun deelname aan internationale organisaties zoals Scholars at Risk, Science4Refugees en het Global Platform for Syrian Students. De VLIR-werkgroep Gelijke Kansen startte in het najaar van 2016 met een verkennende consultatieronde over dit thema met diverse actoren uit het onderwijs, de sociale en integratiesector. Zeven werkgroepen met een brede samenstelling binnen en buiten het hoger onderwijs werkten discussiepapers uit over diverse deelaspecten van de problematiek: informatie en outreaching, sociale dienstverlening, erkenning van competenties en kwalificaties, voortrajecten, het opleidingsaanbod, de inzet van (Vlaamse) studenten bij de integratie van vluchtelingen aan de universiteiten, de doorstroom naar de arbeidsmarkt en naar academische loopbanen in het bijzonder.² Op 24 april 2018 werden deze discussiepapers - telkens met een probleemstelling, voorbeelden van goede praktijken en voorstellen voor beleid en praktijk – aangevuld met opmerkingen uit een ruime groep belanghebbenden tijdens een druk bijgewoond colloquium.³ De Koning Boudewijnstichting ondersteunde het initiatief financieel. Het project kon voorts rekenen op medewerking van talrijke belanghebbenden: in de eerste plaats studenten en onderzoekers met een persoonlijke ervaring als vluchteling, maar ook de Jonge Academie, de Vereniging van Vlaamse Studenten, de Koninklijke Vlaamse Academie van België, andere werkgroepen van de VLIR, en allerlei actoren van buiten het hoger onderwijs. Op basis van de verzamelde ervaringen en ideeën van op het colloquium, zocht de VLIR-werkgroep Gelijke Kansen in oktober 2018 voorstellen uit die implementeerbaar zijn in de Vlaamse hogeronderwijssector en die door de universiteiten gesteund kunnen worden. Deze voorstellen werden voorgelegd aan de andere werkgroepen van de VLIR, met het doel dat tegen het voorjaar van 2019 de VLIR met een reeks concrete aanbevelingen naar buiten kan treden. In het kader van een inclusief beleid wordt voor elke aanbeveling best bekeken welke instanties bij voorkeur de uitwerking van de aanbeveling aansturen en wordt best ook een zo ruim mogelijke doelgroep⁴ gevisieerd. Daarom worden ook andere instanties dan de VLIR in dit project betrokken.

---

¹ <https://www.uantwerpen.be/en/jobs/uantwerp-as-an-employer/science4refugees/>; <https://www.ugent.be/en/ghentuniv/principles/diversity-and-gender/refugeeswelcomeatugent>; <http://www.vub.ac.be/en/welcome-student-refugees-programme#home>; <https://www.kuleuven.be/english/student-services/refugees>; <https://www.uhasselt.be/refugees>

² Deze discussiepapers zijn op eenvoudige aanvraag verkrijgbaar bij het VLIR-secretariaat via administratie@vlir.be.

³ Zie <http://www.vlir.be/vluchtelingencolloquium>

⁴ In dit document hanteren we een brede definitie van de doelgroep 'vluchtelingen'. Voor een precieze definitie verwijzen we naar het VLOR-advies van 14 maart 2017 over de vluchtelingenproblematiek in het Vlaamse Hoger Onderwijs waarin de benaming 'vluchtelingen' zowel erkende vluchtelingen als personen met het statuut van subsidiair beschermde omvat. Heel wat asielzoekers zijn nog niet als vluchteling erkend, en worden opgevangen door Fedasil. Aangezien de procedure om asiel aan te vragen in principe tijdelijk is, werd Fedasil niet bij het project betrokken. Anderen komen als *gezinsherenigers* naar België; sommigen verbleven reeds met een *tijdelijk visum* in Europa vóórdat zij in eigen land vervolgd werden; en sommigen hebben geen papieren. Net als de strategische verkenning 'Onderwijs voor vluchtelingen: warm onthaal, vlotte leerloopbaan en duurzaam toekomstperspectief' van de Vlor (oktober 2018), kiest dit project ervoor om niet te focussen op specifieke verschillen noch een onderscheid te maken tussen verschillende juridische statuten van de mensen waarover we spreken.

Dit document bouwt tevens voort op het VLOR-advies van 14 maart 2017 over de vluchtelingenproblematiek in het Vlaamse hoger onderwijs: daarin wordt gepleit voor een geïntegreerde, intersectorale aanpak in partnerschap met de overheid.

1. Aanbevelingen m.b.t. informatie en onthaal

- 1.1 Vluchtelingen / nieuwkomers vinden niet gemakkelijk informatie over het studieaanbod en de Vlaamse context van het hoger onderwijs. Bovendien hebben zij bij aankomst vaak geen inzicht in de institutionele context (regionalisering, taalwetgeving, structuren van het hoger onderwijs, toegangsvoorwaarden, evaluatievormen, validiteit van diploma's enz.). De bestaande portaalsites onderwijskiezer.be (enkel in het Nederlands, opgesteld door de Centra LeerlingenBegeleiding (CLBs)) en studyinlanders.be (in het Nederlands en het Engels, opgesteld door VLUHR) worden aangeduid als de meest geschikte kanalen waar vluchtelingen / nieuwkomers informatie vinden over het studieaanbod. Deze sites zouden in samenwerking met ervaringsdeskundigen⁵ aangevuld kunnen worden met toegankelijke basisinformatie over de Belgische en Vlaamse institutionele context van het hoger onderwijs.
- 1.2 Naast informatie wordt gepersonaliseerde en proactieve **(leer)loopbaanbegeleiding** van vluchtelingen / nieuwkomers (zowel gericht op leren als op werk) als een essentieel element van integratie naar voor geschoven, en dit zo snel mogelijk na opvang. Dit dient te gebeuren door samenwerking tussen het Agentschap Inburgering en Integratie, het Departement Werk en Sociale economie, en het Departement Onderwijs en Vorming, zowel centraal als op provinciaal en Brussels niveau, en volgens het éénloketprincipe, o.a. voortbouwend op de ervaring van het GOAL- project (<http://projectgoal.eu/>), de vroegere Europees Integratiefonds (EIF)-projecten en de leerwinkels.
- 1.3 Het onthaal van vluchtelingen in universiteiten gebeurt bij voorkeur op een gelijkaardige manier als het onthaal van internationale studenten.
- 1.4 Vluchtelingen / nieuwkomers melden soms verwarring en administratieve problemen wanneer ze met universiteiten in contact komen. Zij hebben daarom behoefte aan heldere communicatie via specifieke **contactpunten** op diverse niveaus (centraal en per instelling). De verwarring heeft deels te maken met hun uiteenlopende statuten (en dito rechten): bijvoorbeeld stelt zich de vraag in welke mate (nog niet erkende) asielzoekers (die binnen bepaalde perken recht hebben op onderwijs) in aanmerking komen voor sociale tegemoetkomingen. Er zijn ook heel wat vluchtelingen die niet het statuut hebben omdat ze onder andere statuten (bv. als student) naar België zijn gekomen. Dit kan leiden tot verschillen in behandeling tussen verschillende universiteiten, waarvan de redenen voor de vluchteling / nieuwkomer niet inzichtelijk zijn. Mochten universiteiten toegang krijgen tot de gegevens van het bevolkingsregister (vooral de verblijfsstatus), dan zou de behandeling van vluchtelingen / nieuwkomers vereenvoudigd, en mogelijk zelfs gestroomlijnd kunnen worden. Ook een meer eenduidige definitie van (kandidaat-)vluchteling, over de hogeronderwijsinstellingen heen, en een overeenkomst om onderling gegevens uit te wisselen zou administratieve stroomlijning bevorderen, zonder afbreuk te doen aan de

---

⁵ Zie met name het Epicurius project (contact: tayyeb@hadi-hoti.org)

autonomie van de hogeronderwijsinstellingen.

2 Aanbevelingen m.b.t. erkenning van diploma's en competenties

2.1 Vooreerst bekijken we het traject dat, binnen het huidige kader, gevolgd wordt door een vluchteling of nieuwkomer die werk zoekt in overeenstemming met zijn/haar diploma, en de horden die daarbij moeten genomen worden.

De eerste vraag is of een formele erkenning van het buitenlands diploma vereist is om een geschikte baan te zoeken. Veel vluchtelingen / nieuwkomers melden frustraties bij de erkenning van competenties en buitenlandse diploma's. Er is vraag om dit **sneller, transparanter en efficiënter** te laten gebeuren.

- a. Hogerop werd reeds gepleit voor een *éénloketsysteem voor (leer)loopbaanbegeleiding* voor vluchtelingen / nieuwkomers, dat gepersonaliseerd advies verleent. O.a. moeten aan elke vluchteling / nieuwkomer zo snel mogelijk de pro's en contra's duidelijk gemaakt worden van erkenningsprocedures van diploma's (en eventuele alternatieven) in diverse loopbaantrajecten.
- b. Waar een *erkenningaanvraag van een buitenlands diploma* aangewezen blijkt, is een verdere vereenvoudiging en versnelling van de procedure wenselijk, ook al blijft deze onvermijdelijk gecentraliseerd.

Positief wordt aangemerkt dat buitenlandse diploma's niet meer identiek hoeven te zijn aan Vlaamse: ze kunnen ook 'van gelijk niveau' zijn. Die hervorming zorgde voor een belangrijke versoepeling van de procedure. Vergelijking met soortgelijke procedures in het buitenland zal moeten uitmaken of verdere versnelling van de erkenningsprocedure mogelijk is.

Instellingen voor hoger onderwijs zouden ook moeten kunnen rekenen op een additionele, centrale dienstverlening, waarbij de bundeling van expertise en middelen wordt bevorderd. Frauduleuze documenten zouden zo beter aan het licht kunnen komen. NARIC zou de instellingen voor hoger onderwijs kunnen ondersteunen als een soort van informatiedienst. De instellingen voor hoger onderwijs zouden hun rol kunnen blijven opnemen met meer centrale ondersteuning.

- c. Bij *niet-erkenning of onafgewerkte studietrajecten*, wanneer geopteerd wordt voor aanvullende studies in Vlaanderen, is er behoefte aan betere informatie over de toegangsvoorwaarden en toetsing van verworven competenties op instellingsniveau.
- d. Ten slotte moet werk gemaakt worden van *alternatieve methoden* om kwalificaties te erkennen, op basis van bewezen beroepservaring in plaats van studiecurricula en diploma's (cf. het decreet EVC).

2.2 Een mogelijke innovatie in dit verband is het '**Europees Kwalificatiepaspoort voor Vluchtelingen**'. Volgens de 'Lisbon Recognition Convention' hebben vluchtelingen immers ook zonder documenten recht op een eerlijke beoordeling van hun kwalificaties. Het betreft een lichte, flexibele procedure waarbij ontbrekende bewijzen kunnen vervangen worden door alternatieve informatie, bv. op basis van ervaringen in verband met onderwijs en werk. Indien het ontbreekt aan documenten, zou een meer competentiegerichte methodiek toegepast kunnen worden. Er kan hiervoor ondersteuning gezocht worden van assessment

centra en/of online tools. Het kwalificatiepaspoort is bedoeld om minstens voorlopig als kwalificatiebewijs te dienen, eventueel in afwachting van een meer formele diploma-erkenning. Bovendien krijgen de betrokkenen dan meteen ook loopbaanadvies. Het concept werd al succesvol toegepast in een aantal landen, waaronder Noorwegen en Griekenland. De doelstellingen van het Europees Kwalificatiepaspoort voor vluchtelingen sluiten trouwens (potentieel) goed aan bij die van het nieuwe Eerder Verworven Competenties (EVC)-decreet (erkenning van competenties op basis van beroepservaring i.p.v. studietrajecten).

- 2.3 Er is ook vraag naar meer stroomlijning in de procedures voor **toetsing van competenties** (bij toelating tot verdere studietrajecten) tussen de associaties onderling. Op het niveau van instellingen wordt nu bv. reeds gewerkt aan het harmoniseren van domeinspecifieke leerresultaten (DLR). Ook over de tarifiering zouden afspraken kunnen gemaakt worden. De gewone EVC-procedure verloopt momenteel enkel in het Nederlands: ze zou ook (mits voldoende financiering) in het Engels kunnen toegepast worden.

3 Aanbevelingen m.b.t. financiële drempels

- 3.1 Veel vluchtelingen / nieuwkomers melden **financiële drempels** als een grote struikelsteen. Het inschrijvingsgeld is voor vluchtelingen / nieuwkomers soms onoverkomelijk, zeker voor mensen die nauwelijks een inkomen hebben. Er is vraag naar een uniforme en sociale regeling, vooral voor (nog niet erkende) asielzoekers. De sociale diensten van de hogeronderwijsinstellingen van hun kant werken volgens het gelijkheidsbeginsel, en bekijken elk dossier individueel. Er wordt steeds nagegaan of er voldoende inkomsten zijn om te studeren, zodat niet louter op basis van het verblijfsstatuut besloten wordt om al dan niet bijstand te verlenen.
Erkende vluchtelingen worden door OCMW's begeleid bij maatschappelijke integratie. Het recht op maatschappelijke integratie kan bestaan uit een tewerkstelling en/of een leefloon, dat vaak gepaard gaat met een Geïndividualiseerd Project voor Maatschappelijke Integratie (GPMI). Het GPMI is een begeleidings- en opvolgingsinstrument 'op maat' waarbij het doel van de begeleiding erin bestaat om via onderling overleg bepaalde stappen te zetten zodat de betrokkene geleidelijk aan zelfstandiger wordt en volwaardig kan deelnemen aan de samenleving. De inhoud van het GPMI houdt rekening met de verwachtingen, vaardigheden, bekwaamheden en behoeften van de betrokkene en van de mogelijkheden van het OCMW. Er bestaan GPMI's die toelaten om **met een leefloon te studeren**.
Vluchtelingen / nieuwkomers melden dat sommige OCMW's terughoudend zijn om dit toe te staan of zware bijkomende voorwaarden stellen (er wordt melding gemaakt van voorwaarden als vakantiewerk met afdracht van loon, taalcursussen, slagen, beperking studiekeuze). Er wordt voor gepleit om gunstige omstandigheden te scheppen wanneer studeren de kortste weg naar integratie is. Vooral bij hooggeschoolde vluchtelingen zoals bv. ingenieurs of tandartsen, die via een verkort studietraject een Vlaams diploma hoger onderwijs willen behalen, is er vraag naar een dergelijk traject, eerder dan activeringstrajecten op maat van ongeschoolde leefloners.

- 3.2 Universiteiten kunnen in principe hooggekwalificeerde leefloners onder het (vroegere) artikel 60 van de OCMW-wet⁶ een **tijdelijke werkervaring bieden in onderzoekscentra**. Er zijn immers onder de vluchtelingen ook een aantal (potentiële of zelfs ervaren) universitaire onderzoekers. Zo'n tijdelijke werkervaring zou hen de kans bieden om zich aan te passen aan een nieuwe werkomgeving, en tegelijk laat het de Vlaamse onthaaluniversiteit toe om de betrokkenen te screenen voor een verdere tewerkstelling als onderzoeker. Sommige OCMW's zijn echter ook hier terughoudend om dit toe te staan. Nochtans kan een dergelijke werkervaring de kortste weg naar duurzame integratie zijn. Deze praktijk dient dan ook actief gepromoot te worden bij OCMW's en onderzoekscentra.
- 3.3 Erkende vluchtelingen die willen studeren hebben in Vlaanderen recht op **studietoelagen**. Asielzoekers kunnen onder bepaalde voorwaarden ook studeren, maar hebben dat recht op een studietoelage voorlopig niet. In Nederland heeft men een speciaal fonds (UAF) opgericht, dat reeds honderden asielzoekers en vluchtelingen de kans heeft geboden om hun studies af te ronden. In de Verenigde Staten geeft 'Scholars at Risk'- beurzen van een jaar aan onderzoekers die in hun thuisland het risico lopen om vervolgd te worden. Een paar Belgische universiteiten hebben dit reeds op beperkte schaal met eigen middelen gedaan. Er wordt voorgesteld om dit uit te breiden, en bij voorkeur op het niveau van de Vlaamse Gemeenschap uit te bouwen. Een specifiek beurzenfonds voor vluchtelingen, eventueel gefinancierd door bedrijven, zou een zeer nuttige sociale investering zijn. Er wordt aandacht gevraagd voor loopbaanbegeleiding met het oog op duurzame integratie na afloop.

4 Aanbevelingen m.b.t. sociale dienstverlening

- 4.1 Er wordt gewezen op het belang van **psychologische begeleiding** van vluchtelingen. Sommigen zijn zwaar getraumatiseerd; velen zijn gescheiden van hun familie en vereenzamen. Voor het aanbod van psychologische begeleiding moet gezocht worden naar een evenwicht tussen de eigen psychologische dienstverlening van de universiteiten en samenwerking met reguliere gespecialiseerde welzijnsdiensten, zoals de Centra Algemeen Welzijnswerk. Belangrijk is vooral dat een voldoende proactief aanbod verzekerd is, en dat vluchtelingen onder het personeel en de studenten zich goed ondersteund voelen.
- 4.2 Voor de **sociale integratie** van vluchtelingen / nieuwkomers zetten Vlaamse medestudenten zich her en der in als buddy, of organiseren ze vrijetijdsactiviteiten in gemengde groepen. Onderwijsinstellingen verankeren dit soort activiteiten door te investeren in omkadering en werkingsmiddelen, studenten er stage te laten lopen en er expliciet academische erkenning aan te koppelen, bv. door credits of een diplomasupplement.⁷ Op die manier wordt via 'service learning' een nieuwe dimensie van sociale en interculturele vaardigheden aan de universitaire opleiding van de student

---

⁶ In Vlaanderen omgedoopt tot tijdelijke werkervaring

⁷ Voor concrete voorbeelden, zie discussiepaper Rondetafel 6, '*Samen Studeren Faciliteren: de inzet van studenten bij de integratie van student-vluchtelingen in het HO*'. De discussiepaper is op eenvoudige aanvraag verkrijgbaar bij het VLIR-secretariaat via administratie@vlir.be.

toegevoegd.

Ook docenten kunnen hun sociale en interculturele vaardigheden uitbreiden via specifieke vorming. Suggesties voor thema's zijn taalbeleid, empathische vaardigheden, het organiseren van gemengde projecten, cultuursensitief evalueren, enz.

- 4.3 Ten slotte wordt gewezen op de meerwaarde van **rolmodellen**: succesvolle studenten met een persoonlijke ervaring als vluchteling bij het rekruteren van vluchtelingen / nieuwkomers onder de afstuderende leerlingen van het secundair onderwijs (ambassadeurswerking) en in specifieke werkgroepen ter bevordering van de integratie van lotgenoten als student of personeelslid aan de universiteit.

5 Aanbevelingen m.b.t. voortrajecten

- 5.1 Zoals voor alle nieuwkomers is de taalbarrière voor vluchtelingen een belangrijk obstakel. Veel vluchtelingen / nieuwkomers geven zelfs aan dat zij twee nieuwe talen tegelijk moeten leren want in de reguliere Nederlandstalige opleidingen wordt steeds meer Engels gebruikt. Binnen het afsprakenkader NT2 van de Vlaamse overheid worden taalcursussen Nederlands voor nieuwkomers met educatief perspectief aangeboden bij centra voor volwassenenonderwijs en universitaire taalinstututen. Bij de eerste aanbieder zijn deze cursussen zo goed als kosteloos maar zijn ze vaak gespreid over (te) lange periodes en bereiden ze niet altijd voor op het volgen van hoger onderwijs. De universitaire talencentra bieden wel **intensieve taalcursussen** aan die voorbereiden op hoger onderwijs, maar vaak tegen een hoge kostprijs omdat zij niet of slechts in beperkte mate gesubsidieerd worden. De beurzen die bestaan in het kader van de verplichte inburgeringstrajecten gelden enkel voor taalcursussen tot en met Europees Referentiekader (ERK)-niveau A2. Aangezien het vereiste niveau van Nederlands voor het aanvangen van een opleiding hoger onderwijs zich op ERK-niveau B2 of C1 situeert, ontstaat er een hiaat in de financiële ondersteuning van deze doelgroep. We pleiten er daarom voor om ook beurzen beschikbaar te maken voor de hogere taalniveaus, zoals dat op stedelijk niveau bestaat in Gent en Antwerpen.
- 5.2 Parallel met taalcursussen (of zelfs daarmee gecombineerd) is er grote behoefte aan **inhoudelijke voortrajecten (inductieprogramma's)** – hetzij op bachelor-, hetzij op master-niveau – bv. basiscursussen uit de opleiding die men wenst te volgen en die kandidaat-studenten toelaten om te proeven van hun gewenste opleiding en te wennen aan de Vlaamse universitaire cultuur. Het kan ook gaan om remediëring van tekorten aan vereiste basiscompetenties voor instap in het hoger onderwijs. De meeste universiteiten / associaties hebben met eigen middelen reeds op kleine schaal dergelijke pilootprogramma's⁸ ingericht. Deze programma's zijn uiteraard ook nuttig voor andere nieuwkomers dan vluchtelingen, en evenzeer voor internationale studenten: de inductieprogramma's zouden daarom zowel in het Nederlands als in het Engels kunnen

---

⁸ In het kader van de opmaak van dit project werkte Rondetafel 4, 'Vorbereidingstrajecten' een paper uit met een schematisch overzicht van de bestaande voorbereidingstrajecten in het hoger onderwijs voor vluchtelingen en anderstalige nieuwkomers. Deze discussiepaper is op eenvoudige aanvraag verkrijgbaar bij het VLIR-secretariaat via administratie@vlir.be.

aangeboden worden. Voor een optimaal rendement wordt dit aanbod best gekoppeld aan een goede screening, leerloopbaan- en studiebegeleiding.

Het is wenselijk dat er voor dit soort inductieprogramma's op Vlaams niveau ook een adequate financiering en een regelgeving komt (bv. wat betreft het studentenstatuut van de deelnemers). Overleg tussen de aanbieders is ook aangewezen voor professionalisering van het betrokken personeel en een efficiënte spreiding van het aanbod.

Aangezien veel van bovenstaande probleempunten en aanbevelingen op het hele hoger onderwijs betrekking hebben, is op diverse vlakken ook samenwerking met de hogescholen wenselijk.